

CATALÀ EN SÈRIE: ESPECIAL CASTANYADA

«A Catalunya no ens disfressem, a Catalunya fem castanyes!»

Abans del capítol...

En el capítol de *Plats bruts* (TV3, 1999) que veureu, coneixereu alguns aspectes d'una festivitat catalana, la *Castanyada*. Abans de veure el capítol, llegiu la infografia que teniu a la pàgina 3 i resoleu les següents qüestions:

1. Busqueu les següents expressions al text i cerqueu un sinònim adequat al context per a cadascuna:
  - a. Astut:
  - b. Els esperits:
  - c. Els difunts:
  - d. Ofrenes:
  - e. Misticisme:
  - f. Element essencial:
  - g. Pregar:
  - h. Repicaven:
  - i. Els familiars que els havien deixat:
  - j. Festes paganes:
  - k. Va de bracet:
  - l. S'esqueia:
  - m. Difusa:
2. Quins són els elements comuns que podem trobar a les tradicions que apareixen al text? Al vostre país d'origen hi ha alguna festa semblant? En què consisteix?
3. Què celebrava originalment el Samhain i qui i per quin motiu es va crear la celebració de Tots Sants?

INFO / GRÀFICA

JO, CASTANYADA. I TU?

Antigament, el Samhain marcava l'inici de l'època fosca i l'any nou en les cultures celtes. El temps i les persones han transformat les celebracions, i cada cultura ha donat forma a la seva tradició, però hi ha unes premisses que són força constants: la mort i el foc. En un moment que la festa d'origen anglosaxó Halloween sembla que es converteix en la nova tradició global, fem un repàs de com són les diferents celebracions arreu del planeta.

TEXT I INFOGRAFIA: *Eduard Forroll*

LA CARABASSA
Coneguda en anglès com a jack-o'-lantern, la carabassa agafa el seu nom del fenomen natural del foc follet i també del Jack, un irlandès que explica la història del diable. La granger astut que enganya el diable, o tradició consisteix, en buidar carabasses, o de vegades rapàs, generalment donant-los un nostre monstreu, i il·luminar-les per dins amb una espelma. Molt anys abans que s'importés i es convertís en un símbol de Halloween, ja s'havia fet en molts llocs d'Europa i fins i tot en regions catalanes.

HALLOWEEN

La moda global de les celebracions de la tardor gràcies al màrqueting i al segell de Hollywood és el Halloween. El seu nom ve de l'anglès *All Hallows' Eve* (vigília de Tots Sants), i és una de les tradicions més noves, que neix d'una barreja del Samhain celta i el Tots Sants catòlic. La creença que **els esperits dels difunts tornaven a la Terra per demanar ofrenes com ara aliments és l'origen del popular *trick or treat* (broma o regal, és a dir, o em dones alguna cosa o faré alguna entremaliadura)**. Ara consisteix sobretot en repartir llaminadures als nens que van disfressats a visitar cases, que aleshores es decoren amb coses desagradables amb l'objectiu d'espantar els esperits dels morts. Com que és una celebració tan inquietant i misteriosa, ha donat peu a moltes històries i pel·lícules que han contribuït a la seva popularització.

DIA DE MORTS

El Dia de Morts és una celebració tradicional mexicana dedicada a honorar els morts. Actualment se celebra els mateixos dies que Tots Sants, però antigament es feia al principi de l'estiu, i es nodreix d'antiques tradicions al voltant de la mort i el misticisme que l'envolta. Cal destacar, doncs, que no és una festa pròpia de tots els mexicans, ja que n'hi ha que celebren el dia de Tots Sants o, recentment, el Halloween, però **s'ha convertit en un símbol nacional que els mexicans volen conservar com a part de la seva cultura i que el 2008 va ser declarat Patrimoni de la Humanitat**. La calavera és un element essencial en aquesta celebració, símbol de la mort en moltes cultures precolombines. La festa se centra sobretot en una reunió de família i amics per pregar i recordar els que ja han mort, amb altars i ofrenes perquè tinguin un bon camí. Antigament es creia que les ànimes dels morts anaven a viure per sempre al Maclatn (un tipus de cel), però **que un cop l'any tornaven a visitar els seus parents i amics: el Dia de Morts**. A diferència d'altres celebracions que viuen amb por o pena el retrobament amb els morts, la tradició mexicana el viu en un ambient més alegre i festiu.

LA MORT I EL FOC
La mort (difunts, fantasmes, cementiris) i el foc (fogueres, espelmes, llanternes) són elements presents en pràcticament totes les celebracions, en menor o major mesura.

SAMHAIN

L'origen de totes les celebracions de la tardor era una festivitat de la cultura celta pagana que marcava **el final de les collites i l'inici de la meitat fosca de l'any**. El Cap d'Any celta s'esqueia en un punt intermediari entre l'equinocci de tardor i el solstici d'hivern, la nit del 31 d'octubre. Era un dels moments de l'any en què **la frontera entre el nostre món i l'altre era més difusa, cosa que permetia que els esperits poguessin travessar-la amb més facilitat**. Es feien ofrenes per propiciar temps millors i se celebraven grans àpats per donar hospitalitat a les ànimes dels difunts. També era habitual disfressar-se per intimidar o amagar-se d'aquests esperits. Durant la història s'ha estès en altres territoris i ha adquirit diversos noms, i actualment es continua celebrant en religions neopaganes.

LA CASTANYA
Antigament la festa de la castanyada incloïa un toc de campanes que replicaven fins a la matinada en honor als morts. Com que era una tasca dura, els campaners carregaven **energies amb l'aliment típic de l'època: castanyes i moniatos**. Ho solien acompanyar amb vi dolç per així també fer-se passar el fred. Amb el temps, les castanyes es van convertir en l'element protagonista i va aparèixer el símbol de la castanyera, **associada a les dones que tradicionalment les venien en paperines al carrer**. Les castanyes també es mengen en altres tradicions, ja que és un aliment gustós i de temporada.

CASTANYADA

La que tradicionalment era una festa popular dels Països Catalans ja gairebé només es fa a Catalunya. Originalment se celebrava el dia de Tots Sants, però s'ha generalitzat el costum de fer-la la nit del 31 d'octubre. **Els seus inicis es troben en una antiga festa ritual funerària** en què es pregava pels difunts i se'ls feien ofrenes: tota la família es reunia per fer un àpat en honor als familiars que els havien deixat. Al llarg dels anys, aquesta reunió tradicional ha acabat sent la castanyada que celebrem actualment, en la qual es mengen castanyes, panellets i moniatos i es beu mostacell.

TRADICIÓ I MESTISSATGE
Molts països i regions tenen les seves pròpies festivitats. Algunes són **barreges o noves adaptacions de tradicions** segons la regió, i la majoria se celebren en dates similars, tot i que hi ha excepcions.

TOTS SANTS

En l'objectiu de l'Església d'eliminar totes les festes paganes per estendre la presència del cristianisme, al voltant del segle VII va néixer Tots Sants. **La celebració creada per substituir el Samhain se celebra principalment l'1 de novembre i té com a objectiu honorar tots els sants, coneguts i desconeguts**. De la mateixa manera que hi ha moltes branques dins l'Església, hi ha moltes variables i significats per a la festa de Tots Sants. **És popular que les famílies vagin a missa i portin flors a les tombes dels seus familiars i amics morts**. En la majoria dels països històricament cristians és un dia festiu nacional. És de les tradicions més esteses, ja que va de braçet de l'Església catòlica, però no s'ha aconseguit mantenir tan forta en les noves generacions o les persones no creients perquè no té un caràcter tan festiu com, per exemple, el Halloween.

Veiem-ho!

7. Abans de començar, repasseu aquest llistat d'expressions i intenteu relacionar-les amb el seu significat: quan veieu el capítol, intenteu escoltar-les als diàlegs.

(1) una festa de les de tota la vida	a) això és molt fàcil!
(2) el seny	b) estar boig
(3) això és bufar i fer ampolles!	c) dir coses que no són certes / estupideses
(4) afagar una bona merda/ agafar uns "colocons"	d) molt tradicional
(5) ser un cagat	e) fer fàstic
(6) no tocar-hi	f) la raó
(7) posar-se la pell de gallina	g) ser el preferit o preferida d'algú
(8) fer angúnia!	h) que bé!
(9) dir bestieses	i) estar fart (d'alguna cosa)
(10) fotre el camp	j) tenir por
(11) entremaliat	k) marxar / anar-se'n
(12) ser la nineta dels seus ulls	l) afanyar-se
(13) estar (d'alguna cosa) fins als pebrots!	m) divertir-se
(14) passar-s'ho de conya	n) emborratxar-se
(15) ja hi som!	o) maliciós
(16) mola!	p) una altra vegada!
(17) espavila!	q) enyorar
(18) trobar a faltar	r) manifestació a la pell d'un sentiment de por o esgarripança

Ara ja podeu començar a veure "Tinc castanyes"! Resoleu les qüestions següents:

8. Fixeu-vos en el títol de l'activitat («A Catalunya no ens disfressem, a Catalunya fem castanyes»): quin personatge pronuncia aquesta frase i a què es refereix?

9. Digueu si els següents enunciats són veritaders o falsos:

- a) El Lopes no sap el què és Halloween. V/F
- b) El David no coneix la tradició catalana de la Castanyada. V/F
- c) El Ramon fa creure a tots que és mort. V/F
- d) L'Emma és la única que no creu en els fantasmes . V/F
- e) Un senyor vestit de negre els convida a passar Tots Sants a un gran hotel de Barcelona. V/F
- f) La berruga de la Carbonell només surt quan hi han esperits. V/F
- g) En Pol no creu en els fantasmes i dona explicacions científiques als fenòmens estranys. V/F
- h) L'Emma vol lligar amb en Ramon. V/F
- i) En Lopes, en Ramon i en David enterren viva la nena eslovaca. V/F
- j) La mare de la nena eslovaca no es creu la mentida dels altres personatges i està de part de la seva filla. V/F

I ara, parlem-ne: els prejudicis

Els prejudicis es reflecteixen sovint en els tòpics:¹

- Els alemanys són cap quadrats
- Els francesos són estirats
- Els anglesos estan obsessionats per la puntualitat
- Els catalans són avorrits i garrepes
- Els argentins són xerraires
- Els italians són seductors
- Els andalusos són mandrosos

I també en les dites populars i en les frases fetes:

- A Terrassa, mala raça. A Sabadell, mala pell
- A Rubí robar, deixar a deure i no pagar
- Lleidatà i home de bé, no pot ser

Els *prejudicis* són idees negatives preconcebudes que es tenen cap a aquells que percebem com a diferents.

10. En el capítol, com és la imatge que es dona de la nena eslovaca? Quina llengua parla?

---

¹ Extret del blog següent: <http://jmarfany.blogspot.cz/search/label/prejudicis%20ling%C3%BC%C3%ADstics>

11. Per què creieu que existeixen els prejudicis? Creieu que a la societat actual n'hi ha molts?

12. Creieu que els prejudicis relacionats amb la llengua o la procedència poden afectar a la vida quotidiana d'algú? Com?

13. Creieu que els prejudicis sempre perjudiquen o que de vegades també poden ajudar?

14. Es diu alguna cosa de la gent del vostre poble o de la vostra ciutat?